

Claus Rønlevs bibliotek

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Digitaliseret efter aftale med Selskabet for Danmarks Kirkehistorie. PDF-filen er kun til ikke kommercielt brug.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine mange tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

KIRKEHISTORISKE SAMLINGER

SYVENDE RÆKKE

UDGIVET AF

SELSKABET FOR DANMARKS KIRKEHISTORIE

VED

NIELS KNUD ANDERSEN og KNUD BANNING

FJERDE BIND

KØBENHAVN

I KOMMISSION HOS G. E. C. GADS FORLAG

1960—62

Vilhelm Beck og Jørgen Sass

Af P. G. Lindhardt.

Denne lille samling — som for år tilbage blev skænket udgiveren af en slægtning til Jørgen Sass, og som efter offentliggørelsen afgives til Rigsarkivet — består af 17 breve fra *Vilhelm Beck* (1829—1901) og et (i kopi) fra *J. E. J. Sass* (1854—1932); de er skrevet mellem 1878 og 1897 og giver indirekte et indtryk af en ellers kun lidet kendt dansk-kirkelig virksomhed blandt emigranter; mere direkte tegner de et billede af Vilhelm Beck i de år da Indre Mission groede stærkest, vandt sine største sejre og mødte mest modstand. Breve fra Beck er sjældne; han må have skrevet umådelige mængder, dog vel mest korte meddelelser, og ikke meget er bevaret i vore offentlige samlinger eller — så vidt det for tiden kan skønnes — i privateje.

Naturligvis ændres ikke det indtryk man i forvejen havde af Beck som den overlegne leder af Indre Missions forgrenede virksomhed væsentligt gennem disse breve, men det nuanceres, og de yder et markant bidrag til at forstå hans egen vurdering af personer og forhold. Mere blegt er ifølge sagens natur billedet af Jørgen Sass — bortset fra samlingens sidste brev som unægtelig bærer en ejendommeligt og selvstændigt personligheds præg; men — om så også kun indirekte — giver de dog et indtryk af den lollandske håndværkersøn som 19 år gammel drog til Australien, blev dødssyg undervejs, oplevede en omvendelse og stillede resten af sit liv i forkyndelsens tjeneste, en ildsjæl som havde svært ved at falde til ro, som stadig søgte nye arbejdsmarker for sin virketrang, og en mand der i sin lidenskab

for de rene linier og den konsekvente holdning både måtte tiltrækkes og siden frastødes af Indre Mission¹.

Nr. 1.

Ørsløv Præstegaard ved Slagelse
2 Oktober 1878.

Min kjære Broder!

Deres Brev til mig er blevet noget gammelt; der var fejl Adresse paa, som De ser af Overskriften; jeg bor nu paa Sjælland¹. Saa er det blevet forlagt imellem de mange Sager, jeg har at passe, indtil jeg idag fandt det ved at ordne noget, og det er nu sendt til Trykken i Missionstidende². Det er jo altid af Interesse at høre om vore udvandrede Landsmænd, men især naar vi faa at vide, at vor Frelser ogsaa iblandt dem faar Lov til at gjøre sin Gjer-

¹) Jfr. iøvrigt Michael Neiiendam: Frikirker og Sekter, 1958⁴, 292 f.

¹) Vilh. Beck udnævntes 6/1—74 til sognepræst i Ørsløv-Solbjerg.

²) IMT. indeholdt (13/10—78, 645 ff.) et brev (dat. 3/4—77) fra G. E. Sass til Vilh. Beck og bladets læsere; det meddelte bl. a. at den norske præst Christopher Gaustad havde søgt at danne en skandinavisk menighed i Brisbane (Queensland, Australien), men uden held, fordi han — der virkede i en tysk menighed — havde glemt sit norsk og manglede nådegaver. 19 år gammel var Sass kommet til Australien, udvandret som det sorte får i sin familie, men omvendt efter en farlig sygdom undervejs; allerede på skibet begyndte han at prædike, og fortsatte da han kom i land, skønt han måtte slide hårdt for at friste livet; længe var arbejdet forgæves og han måtte døje meget ondt, men efter 1½ års forløb var der stiftet en menighed på 30 familier i Pialba; siden slog han sig ned i Brisbane — hvor 300 skandinaver var uden åndelig vejledning — og modsat Gaustad fik han strax medgang; den tysk-lutherske kirkes »Overhovede« vilde have han ordineret, da hans resultater i gerningen rigeligt opvejede manglende teologiske studier. — Efter denne selvpræsentation opfordrede Sass unge, sunde og nøjsomme mænd til at melde sig til tjeneste — foreløbig trængte skandinaverne mest til en »Tordenstemme« — og udsendte opråbet gennem Beck der var ham bekendt som en troende mand, redaktør af et udbredt blad og en af »Formændene« i IM; da der ikke fandtes skandinavisk litteratur bad han om bøger og blade, især IMT.

ning. Da jeg var Præst i Jylland, udvandrede flere af mine Venner til Queensland; jeg mindes en Mand, som hed Severin; jeg gad nok vidst, hvordan han har det; om Jesus har faaet Lov at beholde ham. At skaffe Præster til dem derude herhjemmefra vil vist falde vanskeligt; har Herren nogen, kommer han jo nok frem, naar Deres Brev bliver læst. Skrifter, nemlig Missionstidende, kunde jeg jo godt sende; men da det er saa længe siden De skrev mig til, vil jeg dog først se, om mit Brev finder Dem; og naar De saa vil skrive til mig, skal de blive sendte, dersom ikke Omkostningerne ere altfor uoverkommelige.

Og saa give Herren Dem fremdeles Kræfter og Troskab til at gaa Ærinde for ham!

Guds Fred!
Deres Broder
Vilh. Beck.

Nr. 2. Ørsløv Præstegaard, 22 Marts 1880.

Det var ligesaa kjært som uventet at faa Brev fra Dem, min kjære Broder! og underligt er det, at mit Brev er naaet til Dem. De skal have Tak for Deres Meddelelse om Sagernes Stilling hos Dem; det er allerede for nogen Tid siden trykt i Missionstidende¹ og altsaa rundt i Danmark, saa at De derved er sat i Forbindelse med den indre Mission, som rigtig gjerne rækker Dem Broderhaand og betragter Dem som en Arbejder i den fælles store Gjerning for at faa Men-

¹) IMT. (7/3—80, 150 ff.) indeholdt et brev (dat. Norsewood, 1/11—79) hvori Sass oplyste at han 24/5—77 var blevet ordineret af Gaustad i Brisbane, men at dette havde udløst et voldsomt »Nationalhad« — vel mellem danske og tyske — så at han i aug. 78 var rejst til New Zealand. I sept. 78 var det lykkedes ham at organisere 7 lutherske menigheder (seks nordiske og en tysk); han skildrede indgående sin kamp med sekterne, med religiøse svindlere og umoralske elementer blandt kolonisterne, men understregede stærkt den »Indgang« han havde haft, især på Norden. Også Gaustad vilde nu — til Sass' glæde — komme til New Zealand.

nesker frelste. Og der ser jo ud, som om Herren efter at have prøvet Deres Tro stærkt nu har fundet en Plads for Dem, hvor han har Brug for Dem. Bliv kun ved at tro ham, han svigter ikke sit Løfte, at ville være med sine Tjenere alle Dage til Verdens Ende. De vil have Raad af Venner her; lad mig give Dem 2 Raad; det Ene er: bliv ikke Grundtvigianer, thi bliver De det, udretter De intet; herhjemme er Grundtvigianismen blevet til bar Verdslighed, Politik og Fjas; der er kommet saa meget menneskeligt med, at der ingen Plads bliver for det guddommelige². Det Andet er: lad Ordet lyde i hele dets uendelige Alvor, naar De staar og taler i Forsamlingen, saa fører Aanden det, hvorhen det skal, uden at Tilhørerne mærke, at det er et Menneske, som taler til dem, — men behandl det enkelte Menneske saa hensynsfuldt, saa mildt, som muligt, naar De taler med den Enkelte, hvor Deres egen Person træder saa stærkt frem, naar De staar Ansigt til Ansigt med et Menneske. Det Raad har Herren givet mig selv, — saa gjorde han selv, — og jeg har nu i mange Aar rettet mig derefter med megen Frugt.

Den indre Mission har en stor Gjærning i Danmark, bestandig større og større, og Livet vaagner bestandig mere rundt om. Djævelen gjør jo nok, hvad han kan for at standse eller ødelægge den, men Jesus er stærkere og han viser endnu, at han er kommen for at afskaffe Djævelens Gjærninger.

I Haab om, at dette Brev ikke skal rejse Jorden rundt i et Aarstid, beder jeg Dem en Gang igjen sende mig lidt til Menigheden, naar De har noget at glæde os med fra Deres Kant af Guds Rige; det er dog velsignet at vide: vi leve i det samme Rige, skjønt saa langt fra hverandre.

Deres Broder

Vilh. Beck.

²) Hentyder formentlig til efterdønningerne af »Bjørnson-fejden«, jfr. A. Pontoppidan Thyssen: Den nygrundtvigske Bevægelse, 1958, 92 ff.

Nr. 3.

Ørsløv Præstegaard, 20. Januar 1882.

Min kjære Broder!

Deres Spørgsmaal vare saa alvorlige, at jeg turde ikke svare derpaa, uden først at have raadført mig med mine Venner i den indre Missions Bestyrelse. De kom til samme Resultat som jeg: at De bør blive hvor De er, dersom De kan; De kjender Forholdene og Vanskelighederne; en theologisk Kandidat, om en saadan var at finde, hvilket er meget tvivlsomt, vilde meget let af Ukyndighed fordærve det begyndte Arbejde. Men saa vil De jo have Understøttelse hjemmefra¹. Og det er rimeligt. Men det har De vanskeliggjort ved en lidt ubetænsom Artikel i Deres Blad², som jo er læst herhjemme og har sat lidt ondt Blod imod Dem. Jeg tror dog, at, naar De selv kunde tilbagekalde det, der har saaret, kunde det nok glemmes, og der kunde mu-

¹) I et brev (dat. 1/11—80, IMT. 25/9—81, 614 ff.) skildrede Sass de store sociale modsætninger på New Zealand; han og Gaustad havde nu — bistået af præst af dansk afstamning (Christensen i Christchurch) delt landets skandinaviske menigheder mellem sig, og brevet indeholder detaillerede oversigter over menighedsmedlemmer, nadvergæster, gudstjenester, kirkelige handlinger, kirkebyggeri etc. Sass anvendte i udstrakt grad »lægbrødre« — d.v.s. indremissionærer — som lettere end præsten kom i kontakt med folk. Vækkelsen havde mest tag i de norske; danskerne var mere sløve, og forskelle i folkekarakter skabte ofte gnidninger. I IMT. (17/6—83, 376 ff.) tegnede Beck et lyst billede af arbejdet på New Zealand, men erklærede at når Sass ikke des mindre var tilbøjelig til at opgive det, var det fordi han som »Fripræst« lettere kunde støde folk ved at sige sandheden og derfor kunde miste bidrag til sit arbejde; derfor måtte han have støtte hjemme fra, og han vilde give op hvis der ikke kunde findes en egnet hjælper; Beck vilde dog mene at Sass, som den der bedst kendte forholdene, burde blive derude, og håbede at han, under det hjemmeophold som nu var begyndt, vilde blive kendt blandt IM.s venner, bl. a. ved at holde møder sammen med Beck; Sass kunde trygt anbefales til vennernes støtte, han var »ren luthersk«.

²) Ifølge oplysninger, fremskaffet gennem Udvandrerarkivet, fra den danske generalkonsul i Palmerston (27/9—60) findes der et utrykt manuskript fra Mads Christensen (se nr. 9, note 3) der 1886—1927 var præst på New Zealand, og heri oplyses at Sass 1881 udgav nogle numre

ligvis skaffes Understøttelse; men der maa gaa nogen Tid.

Kan De holde ud i Troen paa den Herre, som De tjener, raader jeg dertil. Deres Søster er i mit Hus i dette Aar og sender Dem en Hilsen.

Guds Fred!

Deres Broder
Vilh. Beck.

Nr. 4.

p. t. Merci 5. September 1883.

Min kjære Broder!

Det er jo et meget glædeligt Resultat af dit Ophold i Danmark, baade aandeligt og materielt¹. Jeg glæder mig meget derover, og du rejser nok hjem, styrket til det Arbejde, Herren har betroet dig. Du kan da ikke klage over Lediggang nu. Hermed et Brev til Storjohan². Mon det kan gaa med kun 14 Dage i Norge? Forhast dig ikke! Der skal Tid til alting, ikke mindst til at finde aandelig Indgang.

Til dine 2 Spørgsmaal:

1) Det følger af sig selv, at du ser at faa lidt til din kostbare Rejse; jeg er vis paa at alle Venner ville finde det i sin Orden.

Jeg kommer gjerne til en Afskedsfest³ for min kjære

af The Evangelical Lutheran Monthly (jfr. nr. 18, note 6), men at bladet standsede af mangel på støtte og med økonomisk tab for udgiveren. Det har ikke været muligt at opdrive noget exemplar deraf, hverken gennem vore offentlige biblioteker eller på anden vis.

¹) Ved IM.s bestyrelsesmøde i Sorø (24—26/6—83, IMT. 26/8—83, 533, jfr. L. Blauenfeldt: Den Indre Missions Historie, 1912, 210 f.) besluttedes det at yde 1800 kr. årligt til arbejdet for »Guds Rige« på New Zealand, hvor Sass — som allerede var vennerne bekendt — virkede; støtten burde dog ydes som extra-bidrag så at IM.s hjemmearbejde ikke led tab, jfr. IMT. 6/4—84, 215 ff.

²) J. C. H. Storjohann (1832—1914), norsk præst, virksom i indre og ydre missions-arbejde. Sass drog til Norge for at vække interesse for sin sag — der jo havde nordmanden Gaustad til medarbejder; efter hvad han selv oplyser (IMT. 12/10—84, 644) lykkedes fremstødet ikke.

³) Se nr. 5.

Broder, som vel bliver en Afsked for Tilværelsen her, — hos vor kjære Bertelsen, dersom jeg paa nogen Maade kan. Men saa maa jeg vide Tiden bestemt længe i Forvejen, en Maanedstid før. Om de øvrige Medlemmer af Bestyrelsen saa var det vel bedst, at Bertelsen⁴ vilde indbyde dem, og i det hele, dersom der skulde være et Missionsmøde, at han ordnede det hele.

Hils ham og hans.
Herren følge dig til Norge!

Din Broder
Vilh. Beck.

Nr. 5. Ørsløv Præstegaard, 14. Oktober 1883.

Kjære Sass! »Det lille Memorandum« om dine Udgifter fandtes ikke i Konvoluten; jeg kan derfor ingen Mening have. Men da jeg kommer Tirsdag til Aarhus¹, maa der vel blive Tid til at ordne det hele mundtlig, som jo ogsaa er det nemmeste.

Hils Bertelsens!
Din Ven
Vilh. Beck.

Nr. 6. Vilhelm Beck,
Ørsløv, pr. Slagelse, 25. Marts 1884.

Endelig — min kjære Broder og Ven!

Vi længtes meget efter at høre fra dig; du har jo mit Hjerte og manges foruden mit. Du skulde set, hvor stor Frygt der var her for dig, da et Skib fra Hamborg med 2 Missionairer var gaaet under strax efter din Afrejse — var

⁴) Fr. Bertelsen var 1868—94 forretningsfører for IM.

¹) Ifl. IMT (7/10—83, 640) skulde der under Becks ledelse 16—17/10—83 holdes missionærmøde i Aarhus; afskedsfesten for Sass har fundet sted samtidigt; Beck og Sass talte ved et »missionsmøde« i Aarhus domkirke, 18/10—83 (Aarhus Stiftstid. 16/10—83).

Sass paa det? blev der spurgt mig uafledigt med Bekymring. Jeg vidste, at du var ikke paa det. Gud ske Lov! Ja, det var skjönt at skilles med den Følelse, at der er noget i os, som ikke kan skilles, og det er det bedste i os, Kjærligheden fra Gud.

Du behøver ingen Skrupler at gjøre dig for den Gave, Vennerne fra Fyn gav dig. Den kommer jo ikke Bestyrelsen ved. Guds Børn have da Lov til at række hinanden Haanden ligesaa vægtigt, de ville, naar de sige: den Haand er til Dig.

Historien med Gaustad¹ veed jeg intet andet Raad overfor, end at bede Herren ordne, hvad du ikke kan ordne. Du har aldrig skjult hans Stilling for os og altid talt kjærligt om ham og omtalt ham som den, du maatte dele Løn som Arbejde med. Jeg vil nu ønske, at han vil falde til Ro, og vi maa blive fri for Vrøvl; det have vi nok af herhjemme og behøve ikke at forskrive det fra den anden Side af Jorden.

Jeg er ikke længer »frisk og kjæk til Herrens Gjerning«, som du haaber. Min Hustru faldt i en farlig Sygdom i Efteraaret; under en Operation i Kjøbenhavn sad jeg 3 Uger igjennem ved hendes Seng, arbejdede om Natten og rejste 2 Gange om Ugen til Ørsløv og til Missionsmøde. Hun kom sig, men saa brast mine Kræfter; hele Vinteren har jeg været træt og syg; dog kan jeg igjen besørge mit indensogns Embede. Men jeg maa rimeligvis til et Bad i Tyskland til Maj, om Herren vil give mig mine gamle Kræfter igjen paa den Maade. Missionen vil lide derunder, der er ingen, som rigtig vil tage min Gjerning op; var der blot det, kunde jeg bedre finde mig i at træde fra det store Arbejde, som jeg elsker saa inderligt. Dog stor Glæde har jeg havt under alt dette, ogsaa den, at hele Menigheden i Danmark har aabenbaret saa stor en Kjærlighed, især under min Hu-

¹) I IMT. 12/10—84, 644 ff., jfr. 31/5—85, 370 f. skildrede Sass sine konflikter med Gaustad.

strus Sygdom; jeg er saa vis paa, at det er Menigheden, som har bedet hende rask igjen².

Men lad os være ved godt Mod; Herren raader, og Jesu Raad ere altid gode. Vær du ogsaa ved godt Mod, du kjære Ven! Herren har raadet det godt for Dig. Mange Venner hilse dig og i Præstegaarden i Ørsløv er du i god Erindring. Hils din Hustru, det er jo min kjære Vens Hustru, saa vil hun nok have en Hilsen fra din kjære Ven

Vilh. Beck.

I Inglewood Taranaki bor en Del danske, som bruge en gammel Missionsven Jens Storning³ som en Slags Præst i Mangel af Andre. Se at faa fat i dem.

Nr. 7.

25. Juli 1884.

Dit Brev, kjære Ven! traf mig ikke i Ørsløvs grønne Præstegaardshave, men ved Karlsbads Sundhedsbrønde, hvor min Hustru og jeg søgte vor tabte Sundhed. Min Hustrus Sygdom medførte saamegen Aands og Legems Over-spænding, at jeg blev meget syg og afkræftet. Saa rejste vi begge til Karlsbad, og der drak vi i en Maaned en umaadelig Mængde Sundhed. Derefter opholdt vi os en Maaned i Tirol, Italien og Schweitz og naaede hjem til det store Møde i Viborg¹, hvor jeg atter overtog mit gamle Embede som Missionspræst. Men alle mine Sommermøder gik saadan istykker, hvilket har været underligt for mig og ikke

²) Axel Beck: Vilhelm og Nina Beck II, 1921, 65 ff. jfr. samme: Ven-skab og Samvirke, 1936, 290 og Blauenfeldt, 212.

³) Jens Storning optræder lejlighedsvis ogsaa i Sass' reporter; noget nærmere foreligger ikke oplyst om ham.

¹) IMT. 10/8—84, 497 ff. (Blauenfeldt, 212); mødet traf forberedelse til IM.s »anti-askov-møde«, jfr. nr. 8, note 1 og P. G. Lindhardt: Den danske Kirkes Historie VII (under redaktion af Hal Koch og Bjørn Kornerup), 1958, 261.

godt for Missionen. Dog lader det til, at Herren vil bruge mig lidt endnu. En frygtelig Anfægtelse har jeg havt i Vinter ved Tanken om at være afskediget af Jesus.

Din Prædiken har været i Missionstidende med en lille Meddelelse om dig overensstemmende med dit Brev². Jeg venter altsaa en udførligere Meddelelse fra dig om dit Arbejde blandt de danske paa New Zeland; Menigheden vil jo gjerne høre lidt om dig og har ogsaa godt af at faa Ihu-kommelsen om din Mission oprisket.

Det er da en løjerlig Fisk din gamle Nordmand³, men Nordmænd er nu engang meget norske. Kommer han her og vil gjøre Ulykker kan du være vis paa, at din Ven i Ørsløv er paa Vagt for dig og din Sag. Dog vil en Nordmand ikke kunne gjøre Skade i Danmark; Skrefsrud har grundigt forskertset Nordmændenes Sag for den danske Menighed ved sin ubegribelige Opførsel. Men derom vil du erfare det fornødne i Missionstidende⁴.

Fra Petersen i Brisbane⁵ har jeg faaet Brev, hvori han anmoder om at faa samme Stilling hos os som du. Jeg vil til en Forandring slet ikke svare ham paa hans Brev.

Provst Vahls Udtalelser om Kirken i Australien skal du slet ikke bryde dig om⁶. Det faar slet ingen praktisk Betydning.

Du er stadig erindret her hos mig, og i disse Dage mindes jeg stærkt de velsignede Dage her i fjor, da vi mødtes som

²) IMT. 13/7—84, 433 ff. En efterskrift bebuder at Sass vil rejse rundt til alle menigheder på New Zealand, jfr. nr. 8, note 7.

³) Gaustad.

⁴) L. O. Skrefsrud (1840—1910), norsk medarbejder i Santalmissionen; hans medlemsskab af frimurerordenen vakte voldsomt røre i kirkelige kredse i Danmark, jfr. IMT. 3/2, 15/6, 20/7—84, 65 ff., 369 ff., 459 ff. og L. Hertel: Den nordiske Santalmission, 1884, 316 f.

⁵) J. C. Petersen var en håndværker fra Thy som efter at have arbejdet i Aarhus bymission (sammen med provst Vahl) rejste ud som prædikant blandt skandinaver i Brisbane, se Alm. Kirketid. 1/9—80, 273, jfr. sst. 15/3—83, 445 ff.

⁶) J. Vahl (1828—98), sognepræst til Nr. Snede 1869—77, provst for Nørvang-Tørrild hrd. 1869—77, sognepræst til Karrebæk 1877—84, til

halvfremmede, medens vore Hjerter efterhaanden voxede sammen i den fælles Tro og det fælles Arbejde, og Herren udvidede Baandet, saa at du igjennem vort lille Samfund blev bundet til hele den levende danske Menighed. Gud velsigne dig, du kjære Broder! og hele dit anstrengte Arbejde, at mange Sjæle maa frelses ved dig.

Min Hustru forener sin Hilsen med mig, hun blev saa glad over dit Brev.

Din Ven
Vilh. Beck.

Nr. 8.

7. Novbr. 1884.

Min kjære Ven og Broder!

Jeg har ventet med at skrive, til Bestyrelsen havde været samlet i Odense, for at jeg kunde sige dig Besked om Pengene. Det falder os bedst at sende dem hvert Halvaar; og Bertelsen fik Ordre til at sende dig 50 £ den 1. November, saa at du forhaabentlig har dem, naar dette Brev kommer. For bedre at varetage din Sag, blev der nedsat et særskilt Udvalg for den New Zealandske Mission¹, bestaaende af: Budde-Lund², Formand, Busch³, Larsen⁴ (før i Tversted,

Nr. Vedby 1884—98. Provst Vahl deltog i indre og ydre missions virksomhed, udgav Alm. Kirketid. og et stort missionshistorisk forfatterskab, var formand for Det danske Missionsselskab 1889—97. Vahls ytringer er formentlig faldet privat og har rimeligvis hængt sammen med at han — modsat Beck — støttede J. C. Petersen i Brisbane.

¹) Ved IM.s »anti-askov-møde« i Odense (15/10—84, Den danske Kirkes Historie VII, 261 f.) nedsattes IM.s udvalg for arbejdet på New Zealand, IMT. 23/11—84, 737 f. jfr. 30/11—84, 765.

²) *H. P. N. Budde-Lund* (1844—1913), sognepræst til Harridslev-Rakkeby 1875—80, til Nidløse 1880—87, til Munkebjergby-Bromme 1887—95, til Everdrup 1895—1910.

³) *H. A. E. O. Busch* (1854—1937), sognepræst til Horne-Asdal 1882—88, til Feldballe-Nødager 1888—93, til Bøvling-Flynder 1893—1901, til Vor Frue kirke i Odense 1901—08, til Vallensbæk 1914—25; formand for Det danske Missionsselskab 1904—37.

⁴) *P. C. Larsen* (1837—85), sognepræst til Tversted-Understed 1876—84, til Høve-Flakkebjerg 1884—85.

nu i Høve), Niels Jørgensen⁵, Avlby, og Anders Stubkjær⁶. Du ser, at jeg har fundet dine bedste Venner dertil.

Din Beretning⁷ var jo lidt trist, vel fordi du selv har været trist, da du skrev den; den var, om jeg tør sige det, lovlig sand; det er jo ikke altid gavnligt at fortælle hele Verden alting, i hvert Fald har den gjort et nedslaaende Indtryk paa Menigheden adskillige Steder. Paa mig gjorde den kun det gamle Indtryk: »Vi have Kamp med Fyrstendømmer og Magter og Ondskabens aandelige Hær under Himlen«. Det have vi jo her, og du lever nok under den samme Himmel som vi. Men vi have en Herre, som siger: »at den, der er i os, er stærkere end den, der er i Verden«. Og du har nok den samme Herre. Vær ved godt Mod, Ven! Herren har nok meget Folk paa New Zealand, som skal frelses.

Jeg har havt et Par Breve fra Gaustad, som jeg skriver til samtidig hermed. Han siger i Grunden det samme som du. Jeg kan skimte i hans Breve, at han ikke er dødelig forelsket i dig, men han siger ikke noget om dig. Kun klager han over, at vi ikke har forhandlet med ham, men med dig. Jeg har sagt ham, hvordan du altid udtalte dig kjærligt om ham, og at du vilde dele baade Arbejdet og Lønnen med ham.

Min Hustru og jeg havde udmærket godt af vort Ophold i

⁵) Niels Jørgensen, gårdejer i Avlby ved Middelfart, død 1895, jfr. IMT. 4/8—95, 492.

⁶) A. Stubkjær (1824—1902), indremissionær, medlem af IM.s bestyrelse 1869—1902.

⁷) Sass' beretning (dat. 1/8—84, IMT. 12/12, 19/10—84, 641 ff. 657 ff.) oplyser bl. a. at hjælpen hjemmefra øgede passiviteten hos de danske på New Zealand; i forvejen var de i høj grad materialistiske og nydelsessyge; på den store rundrejse mødte han megen kulde, og de fleste var utilbøjelige til at bevare det danske sprog og den lutherske kirke; konflikterne med Gaustad fortsatte, og heller ikke menighedslivet var opmuntrende; sprog- og kulturskiftet rummede store farer for luthersk kristendom; men han bad dog fortsat om støtte af energiske unge mænd hjemmefra (jfr. IMT. 19/4—85, 272 f.).

Karlsbad; det var (en) Sundhedskilde, og vi kom hjem med nye Kræfter, saa jeg har kunnet arbejde som før. Men den truende Nyresygdom beholder jeg dog vist; den er vel nødvendig som en Torn i Kjødet; jeg tør ikke mere rejse alene, men hun følger stadig med mig; men hvilken stor Naade, at vi kunne følges ad.

Du sender vel nok efter Nytaar en Meddelelse til Missionstidende⁸ — det er gavnligt for Sagen. Og da I til den Tid have Sommer, vil jeg haabe, at der maa være lidt mere Solskin paa din Meddelelse.

Kjærlig Hilsen fra Bestyrelsen og fra mit Hjem til dig og din Hustru. Gud velsigne Eder og lyse sin Fred over Eder.

Din Ven
Vilh. Beck.

Nr. 9.

7. August 1885.

Min inderlig kjære Broder og Ven!

Min Hustrus og min hjertelige Tak for al den Kjærlighed, du bærer for os, og Tak ogsaa til din Hustru, fordi hun vil med ind i det Komplot; vi tage hende gjerne; din Ven maa ogsaa være vor Ven.

Dit og Menighedens Breve vente jo paa, at Bestyrelsen kan samles i Oktober, da jeg umulig tør tage Bestemmelse alene i en saa vigtig Sag¹. Dit Forslag og Plan kom mig meget uventet og staar endnu for mig, som et stort Spørgsmaal, svært at svare paa, naar man bor paa den modsatte Side af Jorden og let kommer til at se alting paa Hovedet. Monrad² har jeg talt med forleden i Vordingborg, af hans

⁸) Sst. 31/5—85, 369 ff. dat. 1/3—85.

¹) Sass' forslag om ogsaa at inddrage Australien under sit område må være blevet behandlet på IM.s bestyrelsesmøde i Horsens 22—23/10—85 (IMT. 20/12—85. 833 ff. rummer dog intet herom).

²) Biskop D. G. Monrad (1811—87), som 1865—69 havde opholdt sig på New Zealand.

noget forvirrede Maade at tale og udtrykke sig paa fik jeg dog nogen Klarhed over Forholdene. Mine Tanker om din Plan: du er overarbejdet og vil dog have et større Læs at slæbe! Du har svært ved at styre Sagerne paa New Zealand og vil flytte helt derfra og dog styre dem paa den store Afstand! Du har havt umaadelige Vanskeligheder paa New Holland, saa du maatte opsøge dig en anden Virkeplads, og du søger tilbage til Vanskelighedernes Land! — Det er nu mine Betæneligheder, skjønt jeg vel forstaar, at du ved at faa lokal Præstehjælp faar mere Tid og Kraft tilovers til en større Virksomhed. Saa har jeg tænkt: Herren har aabenbart sendt dig til New Zealand, givet dig en aabnet Dør der; bør du da ikke blive der? Og dersom det lykkes at skaffe dig Præstehjælp, saa du kan udvide din Virkekreds, burde du da ikke hellere gaa sydpaa over Strædet til det øvrige New Zealand, hvor der jo ogsaa ere mange danske, og hvorved du dog var nærmere ved det hele? — Det har altid været et Hovedprincip for min egen Virksomhed: at begrænse sig; ved det grænseløse lammes Kraften, og Frugten bliver ikke god. —

Nu, Ven, dette er jo kun mine Tanker, som du nok vil tage under kærlig Overvejelse. Foreløbig er der jo intet af alt dette lige for Døren; da det trods vor alvorlige Søgen endnu ikke er lykket at finde nogen Hjælp til dig. Der har meldt sig mange, men de have slet ikke duet dertil. Og sende dig nogle udelige, umodne Fyre, ville vi ikke, det kan kun berede dig nye Sorger og Vanskeligheder. Men vi søge endnu. Hils Menighedsbestyrelsen, som jeg ikke svarer, før jeg har noget virkeligt at melde om dens Ønske³.

Vi have det godt. Jeg har igjen kunnet hjemsøge Danmarks Skove i Sommer, bestandig ledsaget af min Hustru,

³) IMT. (5/9—86, 577) meddelte at kun én egnet mand havde meldt sig som hjælper for Sass, men at han selv fra Hermannsburg havde fået A. G. Clausen og fra Breklum H. M. Riis (sst. 21/11—86, 752). 12/6—87 (sst. 377) oplystes at Mads Kristensen var rejst fra Danmark for at deltage i arbejdet (jfr. Blauenfeldt, 236, 298).

som efter min Sygdom ifjor aldrig forlader mig. Djævelen gjør igennem den sørgelige Politik store Angreb paa Missionen, dog hidtil uden Held⁴. Gud velsigne og bevare dig og dine og din Menighed!

Din Ven og Broder

Vilh. Beck.

Nr. 10.

7. November 1885.

Min kjære Broder og Ven!

Jeg har nu forelagt dit Forslag for Bestyrelsen ved det store Møde i Horsens om at flytte til Sidney og virke baade der og paa New Zealand¹. Men Bestyrelsen vil slet ikke gaa ind derpaa; den fastholder Overenskomsten med dig om Missionen paa New Zealand og ønsker ikke at gaa udenfor den. Dette er du vel ikke rigtig fornøjet med, men kunde det ikke være et Tegn fra Herren paa, at han, som har bragt dig saa godt i Forbindelse med den indre Mission i Danmark, ikke er enig med dig i dine nye Planer, i al Fald ikke i Øjeblikket. Det kunde jo da i hvert Fald ikke nu lade sig udføre, saa længe det ikke endnu er lykket at finde dig Hjælper til Gjerningen, hvor du nu er. Vi have stadigt havt vore Garn ude, men det har hidtil været daarlige Fisk, som gik i Garnet; nu i den sidste Tid ser det ud, som om vi skulde fange en bedre Fisk, men om han gaar i Garnet er endnu tvivlsomt². Men selvom du fik et Par dygtige unge Hjælper, saa synes jeg, at din Nærværelse i lang Tid vilde være absolut nødvendig, indtil saadanne nye unge Mennesker kunde faa Forstand paa de nye og

⁴) Om Becks stilling til politik — netop som provisoriestriden var på høiden — se IMT. 13/9—85, 609 ff. jfr. Axel Beck, II, 272 ff., Chr. Sørensen: Vilhelm Beck, 1913, 278 ff. og Den danske Kirkes Historie VII, 273 f.

¹) Se nr. 9, note 1.

²) Se nr. 9, note 3.

vanskelige Forhold og faa Magt og Myndighed til Arbejdet. Jeg kan ikke forstaa, at du ikke føler din stadige Nærværelse aldeles nødvendig, saa vanskelige som Forholdene ere, navnlig saa længe den underlige, gnavne gamle Gaustad er der med sit Roderi. Som jeg sidst har skrevet til dig, synes jeg, at din Udvidelseslyst meget snarere burde føre dig over Strædet til den sydlige Ø, hvor der er nok at gjøre, og hvor du dog var nærmere ved din gamle Virkeplads, end til det fjerne Sidney, hvor du dog vist vilde faa mange nye Vanskeligheder. Herhjemme gaar alting i den gamle Fure under Herrens rige Velsignelse. Djævelen søger jo rigtignok efter bedste Evne at bruge de meget sørgelige politiske Forhold til at ødelægge Kristendommen. Det er lykket ham med Grundtvigianerne, som nu saalænge igjennem Politikken have været paa Retiraden, saa de snart ere udgjorte, men jeg haaber ikke det skal lykkes ham med Indre Mission. En af dine Øvrigheder i Bestyrelsen, Præsten Larsen, er død i Løverdags efter forgæves at søgt efter sine tabte Kræfter paa Korsika³. Han døde en velsignet Død.

Herhjemme i Præstegaarden er nu meget tomt, idet alle Børnene nu ere ude.

Hermed £ 50 i Anvisning.

Mange kjærlige Hilsener!

Din Ven

Vilh. Beck.

Nr. 11.

2. August 1886.

Min kjære Ven!

Der vilde have været med Ulyst, jeg skulde bringe dig Bestyrelsens Svar, dersom du ikke senere havde meldt Budde-Lund, at du havde opgivet dine udvidede Planer.

³) Jfr. nr. 8, note 4, og IMT. 22/11—85, 768 ff. Blauenfeldt, 227 f.

Thi Bestyrelsen fastholder, at Indre Mission understøtter New Zealand Missionen, men vil ikke gaa udenfor denne¹. Jeg kan godt forstaa, at der for sig maa være noget ærgerligt i, at vi herhjemme ville vide bedre Besked end du i denne Sag. Det vide vi naturligvis heller ikke. Men det kunde dog være, at Herren, som veed bedre Besked end du, dog brugte os til at forhindre noget, som han ikke vil have. Det ser da saaledes ud nu, da han har lagt en Capsun paa dig. Gid denne nu ikke maa betyde andet, men at du, fængslet ved den til New Zealand, maa kunne uhindret bruge din Kraft til den dig betroede Gjerning der.

Vi have det nu godt. Men vi have havt forfærdelig svære Tider. Min Hustru laa syg i Vinter paa Hospitalet i Kjøbenhavn og havde valgt en livsfarlig Operation². Jeg bad Herren forhindre det, om det vilde blive hendes død, Menigheden her bad ubetinget ham at forhindre det. Det blev hindret. Saa rejste vi i Maj til Karlsbad; der blev hun atter syg, og det saa ud til, at vi ikke skulde komme hjem. Dog Herren hjalp os. Og nu have vi det godt. Gid vi maa kunne taale, at dette vedbliver.

Jeg fik igaar Brev fra stakkels Pastor Moe i Skjern, at hans Hustru er død bort fra ham og 7 smaa Børn³. Det er svært at nemme. Ja, Ven! Hvor er det en svær Lektie at lære: at bie efter Herren. Jeg maa bestandig have den om igjen. Men en Gang faa vi vel udlært.

Med Missionen herhjemme gaar det godt. Men Situationen bliver bestandig vanskeligere, dette at væрге Missionen nedad overfor Politikken, som gjerne vilde have fat i den — dette at væрге den mod oven for de kirkelige Myndigheder, som også gjerne vilde have fat i den. Begge Dele vilde øde-

¹) Jfr. nr. 9 og 10.

²) Axel Beck, II, 66 ff. Venskab og Samvirke, 299 ff.

³) O. F. Moe (1846—1931), sognepræst til Ærøskøbing 1879—85, til Skern 1885—1901, til Sdr. Bjært 1901—22, gift 1° med Andrea Krogh (1849—86).

lægge den. Hidtil er det lykket mig at holde begge Dele 3 Skridt fra Livet⁴.

Jeg sender dig hermed tillige med en Hilsen fra Bestyrelsen en Vexel paa 100 £.

Og saa lev vel. Guds Fred!

Din Ven
Vilh. Beck.

Nr. 12.

Ørsløv, 7. Januar 1887.

Min kjære Ven og Broder!

Din Beretning iaar var jo rigtig fornøjelig og slog godt an i Menigheden¹. Du var i den flyttet om paa Solsiden, og der er jo ogsaa sundest at bo. Kun en Ting vil jeg bede dig om at slette helt ud af dine Tanker, og det er Tanken om, at vi ikke have fuld Tillid til dig, fordi vi ikke vilde udvide Missionen udover New Zealand — det have vi, Ven! helt og fuldt. Men Bestyrelsen for Indre Mission i *Danmark* er kun undtagelsesvis gaaet udenfor Danmark, særlig af Hensyn til, at vi havde faaet Lyst til at støtte din Gjerning i Herrens Tjeneste. Og New Zealand kunde kun meget uegentligt siges at høre til Danmark, i det højeste.

Jeg tror bestemt, at Bestyrelsen aldrig gaar videre. Men naar du ikke vil have mere end 1/4 af vort Tilskud, kunne vi heller ikke have Ret til mere end 1/4 af dig paa New Zealand, saa vi have ingen Ret til at hindre dig i at forlyste dig med at forkynde Frelsens Evangelium i Sidney. Dette skal jeg ikke sige fra Bestyrelsen; det er min private Mening; men den har jo dog ogsaa lidt at betyde.

⁴) Jfr. P. G. Lindhardt: Peder Madsen, Kirkeraadet og Indre Mission, Kirkehist. Saml. 7, II, 444 ff.

¹) Sass' beretning (IMT. 21/11—86, 745 ff.) gør i og for sig intet optimistisk indtryk, men et lyspunkt var det at samarbejdet med Gaustad var afbrudt. Her luftes for første gang tanken om at rejse til Amerika som mormonmissionær, eftersom den skandinaviske indvandring til New Zealand var standset, jfr. nr. 14—15.

Din Svogers Fuldmagt blev ikke honoreret af den Grund, at der lige før var sendt Penge afsted, som du forhaabentlig har modtaget. Jeg har givet Betelsen Ordre til at sende dig fuld Løn indtil 1. Maj.

Vi have havt strenge Tider. Min Hustru var paa Hospitalet ifjor Vinter at opereres; derefter vare vi i Karlsbad, hvor hun blev meget syg, og jeg fik hende kun med Nød — ja vist med et Mirakel hjem. Saa har hun havt det ret godt i Sommer, men i Efteraaret atter syg — dog fik vi en god Jul, efter at hun kom op og Søster² ligesaa efter Skarlagensfeber. Min Hustru er dødsdømt af Lægerne, men vi tro paa ham, som helbredte den blodsottige Kvinde, da Lægerne ikke kunde mere; du veed, hvad hun gjælder i Menigheden, og den beder for hende. Og naar du ser paa din egen Hustru i hendes Svaghed, saa veed du, hvad der rører sig i mit Hjerte. Vi bliver gamle nu — dermed nærmer vi os jo den evige Ungdom. Dog, jeg har kunnet arbejde i sidste Aar rigeligt som før, og Herren vedbliver at velsigne Arbejdet. Vi have idag gjort det første Spadestik til et Missionshus her i Ørsløv³, som er blevet nødvendigt, efterhaanden som Arbejdet er blevet saa mangesidigt og udvidet.

Jeg sidder i Vinterens Hjerte midt i Is og Sne og skriver til dig, som sidder midt i din dejlige italienske Sommer. Gid der da maa være Sommer i dit Hjerte, nu du har faaet Hjælpere, at Guds Riges Sommer maa komme med Løvspring og Blomster og Frugt.

De kjærligste Hilsener!

Din Ven

Vilh. Beck.

Nr. 13.

Ørsløv, 23. Maj 1887.

Min kjære Ven!

Jeg sender dig indlagte Vexel, som jeg vil haabe er i Rig-

²) Vilh. Becks datter (Axel Beck, II, 105).

³) IMT. 28/8—87, 552 ff. jfr. Axel Beck, II, 121.

tighed. Jeg har bedt Bertelsen om at regne dit Tilgodehavende ud, og Regnskabet findes omstaaende. Det har glædet mig at høre om dig igjennem Mads Kristensen¹, og jeg haaber, at de Mænd, du har faaet, maa være blevne en god Hjælp for dig, skjønt jeg ved nok, at hvor megen Hjælp vi faa i Herrens Tjeneste bliver vort eget Arbejde aldrig mindre. Hjælpen gjør kun, at vi selv faa nyt og andet Arbejde. Men vi have ikke Grund til at beklage os, thi Arbejdet i Herrens Tjeneste er dog saa velsignet.

Herhjemme gaar altid i den gamle Orden: Jesu Magt og Djævelens Magt voxer i Antal og Styrke i de 2 Lejre, som staar overfor hverandre; og saadan skal det jo være, indtil den sidste Styrkeprøve kommer imellem de to stærke. Politikken er en slem Fjende af Kristenlivet, mange troende Mennesker miste Livet i den; og Aviserne ville jo gjerne skille den indre Mission fra mig, men hidtil uden Held. Missionsmøderne ere lige stærkt besøgte, og vore Arbejderes Tal er nu større end nogensinde, nemlig 72.

I vort Hjem have vi havt det ganske godt i Vinter. Min Hustru er kommen lettere over sin Sygdom end før; men endnu er hun den blodsottige Kvinde, som ogsaa trænger til din Forbøn. Det er en stor Trøst for os, at saa mange troende Mennesker beder for os to, som saa gjerne ville være lidt sammen endnu og arbejde sammen for Herren; det vil være et Tillæg i denne Trøst at vide, at du ogsaa beder for os paa den anden Side Jorden. Og jeg jeg veed, at du vil gjøre det, saa snart du faar dette Brev, thi jeg veed, at du elsker os fra de gode Dage, vi levede sammen med dig.

Mange kjærlige Hilsener!

Din Ven og Broder

Vilh. Beck.

¹) Jfr. nr. 9, note 3.

Dit Tilgodehavende:	Kr.	1829.95
Fragaar et Forskud, udbetalt 27/12 85:		54.00
For Bøger til M. Kristensen, sendte 15/4 87:		422.10
Fragt af samme:		59.03
		<hr/>
		535.13
£ 70,75 a 18.40.	Rest:	<hr/>
		1294.82

Nr. 14.

Ørsløv, 7. Januar 1888.

Min kjære Ven og Broder! Nu kan det vel ikke nytte at vente længere med at skrive. Jeg har nemlig villet vente, indtil din lovede Beretning kom¹. Den er ikke kommen, og jeg føler Trang til at skrive til dig, har længe følt den, men vilde ikke, at vore Breve skulde krydses. Det var mig en stor Glæde at have Peder Jensen² her, en god og klog Mand, som jeg kunde bruge, og jeg fik jo meget at vide af ham, som forresten samstemmede med det Billede af Tilstanden, jeg efterhaanden havde dannet mig. Men han og jeg vare da ogsaa enige i det følgende, som jeg skriver af mit fulde Hjerte for Guds Riges og din egen Skyld, og som kan sammenfattes i disse Ord: *Bliv paa New Zealand!*

Det var jo højst mærkeligt at læse dit kjære Brev til mig og saa kende et Brev til Budde-Lund, som jeg fristedes til at tro var et forfalsket Brev, skrevet af en Anden i dit Navn. I dit Brev til mig udtaler du det som fuldstændigt nødvendigt, at du bliver og virker, hvor du er — du har kjøbt dig en lille Ejendom og er saa glad ved dit Hjem og din Familie — og kort efter er det blevet »Guds Villie«, at du skal forlade alt dette, misfornøjet med din Stilling og Gjerning og rejse

¹) IMT. 17/6—88, 385 ff. (dat. 31/12—87).

²) Forstander for menigheden i Makaretu (død 1888), jfr. Sass' beretning i IMT. 16/6—89, 370 f.

til Utah³. Jeg vil nu haabe, at det er et Udslag af dit let-bevægelige Hjerte som maa forsvinde for en stille alvorlig Betragtning af Guds store Naade imod dig paa New Zealand. Han har dog øjensynlig faaet dig derhen fordi han havde en Gjerning til dig der. Han har øjensynlig konfirmeret denne din Gjerning der ved at samle den danske Menigheds Kjærlighed om den. Han har givet dig to unge gode Hjælpere⁴ og givet dig et Hjem — det kan dog umuligt være Guds Villie at du skal løbe fra alt dette — forlade denne dig af Gud betroede Gjerning, forlade de 2 unge Mænd, som ere komne under Forudsætning af at finde Støtte hos dig, og som trænge til en erfaren Broders Nærværelse og stadige Hjælp — og saa forlade din svage Hustru og Børn — nej, nej, Ven! — bliv ikke fortørnet paa din gamle Ven fordi jeg siger dette saa bestemt, men jeg er saa vis paa at skrive dette i Jesu Tjeneste og som hans Bud, og saa bliver man bestemt. Og hvor vilde jeg takke Herren, om jeg maatte faa udført dette Ærinde saaledes hos dig, saa du kan mærke at det kommer fra din og min fælles Herre, som vi begge bøje os for.

Dette Aar har været et godt Aar for Missionen herhjemme; skjønt jeg nok kan mærke, at jeg bliver gammel, har jeg dog kunnet holde 54 Missionsmøder i Aar: prædiket 300 Gange, og Folk flokkes som før. Og i Hjemmet have vi ogsaa havt det bedre; min Nina, som jo er dødsdømt af Lægerne, synes at have faaet en anden Dom af Jesus; hun kommer sig bestandig bedre. Tak, fordi du beder for hende; du veed, at det er meget, som du beder for. Min ældste Søn⁵ skal have Bryllup i Februar; hvor alting ældes!

Hils din Hustru og Børn; hils Peder Jensen, dersom den

³) Ifl. den i note 1 nævnte beretning agtede Sass at rejse hjem og søge bistand til at blive mormonmissionær; en efterskrift fra Beck oplyste at han havde ændret planer og vilde rejse direkte til Utah.

⁴) Se nr. 9, note 3, jfr. Sass' skildring af Riis, IMT. 17/6—88, 386 ff.

⁵) Chr. Beck, gartner, siden indre-missionær, jfr. iøvrigt Axel Beck II, 157 ff.

kjære Mand endnu er her paa Jorden — ogsaa Frandsen, Kristensen og Riis og alle kjære Guds Børn, som kunne glæde sig ved en Hilsen fra mig.

Guds Fred være over Dig, dit Hus og din Gjærning!

Din Ven

Vilh. Beck.

Nr. 15.

Ørsløv, 11. Febr. 1889.

Min kjære Broder Sass! — nu fik jeg en Eftermiddags Pusterum efter et Aars voldsomme Arbejde som aldrig før, saa jeg kan faa sendt en Hilsen til Venner rundt om i de andre Verdensdele, saa ogsaa til min Antipode, som i dette Øjeblik vel ligger og sover med Sengebunden i Vejret, da efter mit Stade, men naar du vaagner saa løber Hjertet nok lidt til din gamle Ven i Danmark, som ofte tænker paa, hvordan Herren vil føre dig. Sidst du skrev vilde du jo til Utah. Og jeg har foresat mig aldrig at forstyrre dig mere i denne Beslutning. Men jeg har hørt en Fugl synge om, at man ikke vil slippe dig, hvor du er. Den Fugl sang om Kjærlighed, de helliges Kjærlighed; da tænkte jeg: Sass skrev, at ingen jordisk Magt kan rokke hans Beslutning — godt, tænkte jeg, de helliges Kjærlighed er heller ingen jordisk Magt. Den stammer fra Himlen — Men medens jeg aldrig mere vilde tale om Utah, saa vil jeg dog tale om Mexiko, thi der drager jo Mormonerne nu hen. Og medens Forholdene i Utah ere blevne saa blandede, at der kan en Missionair være og virke, saa er jeg overbevist om, at i den mormonske Nybygger Stat i Mexiko, som vil være

ganske ublandet, vil ingen Missionair blive taalt¹. Mon nu ikke dette Sammentræf mellem Mormonudvandringen med de fuldstændig forandrede Forhold og de helliges Kjærlighed paa New Zealand ikke skulde være en af de himmelske Magter, som du maa bøje dig for? Bliv ikke kjed af mig, Ven! dersom jeg ikke elskede og skattede dig, laa dette mig ikke saa varmt paa Hjerte. Jeg vil ikke prøve paa at herske over dig, det er kun Vennen, som meddeler Vennen sine Tanker — Hjertets Tanker.

Vi have det saa godt herhjemme; Herren er saa god imod os, min Nina er rask — tænk! — og bestandig lægger han større og velsignet Arbejde paa mig, saa maa han vel ogsaa have i Sinde at give mig større Kræfter.

Hils i dit Hjem! Hils Kristensen og Riis² med Tak for det tilsendte.

Guds Fred og Guds Kraft over Eder alle.

Din Ven

Vilh. Beck.

Nr. 16.

Ørsløv, 20. August 1891.

Min kjære Broder og Ven!

De Ord i dit kjære Brev om din »aldrig bristende Kjærlighed« til mig gik mig dybt til Hjerte, thi det var ikke underligt om den var ved at briste paa Grund af min Tavshed. Tak, Ven! atter og atter Tak! — dog gjemt er ikke glemt, og du Kjære! er gjemt godt hos mig og skal ikke blive glemt.

¹) Efterhånden som mormonstaten i Utah konformeredes med det amerikanske samfund spredtes mormonerne over store områder; en del udvandrede til Mexico, men nogen egentlig mormonstat grundedes ikke dér. I sin beretning af 31/12—88 (IMT. 16/6—89, 369 ff.) oplyser Sass at han trods stærk lyst til gerningen som mormonmissionær har opgivet at rejse til Utah; derefter må han (jfr. nr. 16—17) være begyndt at tænke på en ansættelse i IM i Danmark.

²) I den note 1 nævnte beretning oplyser Sass at han nu selv arbejdede i Palmerstone, M. Kristensen i Mauriceville, H. M. Riis i Norsewood, og J. Legarth i Makaretu.

Arbejdet er stort herhjemme, og meget er lagt paa mine gamle Skuldre, og det voxer Aar for Aar, saa Bunken ofte taarner sig op om mig paa mit Bord; i den Bunke ligge endnu dine 2 foregaaende Breve og vente paa Svar. Nu kom dit tredie med den overraskende Tanke at komme hjem og arbejde med os. Tanken er kjær for mig. Men noget egentligt Svar kan jeg jo ikke give dig før om et Par Maaneder, naar Bestyrelsen har været samlet.

Det er jo et vigtigt Skridt¹, og jeg vil derfor give dig Et at betænke, før du endelig beslutter dig. Du har jo været en fuldstændig fri Mand i en fuldstændig uafhængig Tilstand. Er du vis paa, at du kan finde dig i de mange Baand, som en Missionairs Stilling herhjemme medfører? Indre Mission er gruelig ilde set, mere og mere for hvert Aar, fordi den er voxet op til at have 90 Missionairer og over 100 Missionshuse. Biskopperne er vrede paa den, Præsterne (da for en Del) rasende, Bladene skjælder ud²; Bestyrelsen maa derfor tage mange Hensyn, og det gaar ud over Missionairernes Frihed og skaffer dem mange Ubehageligheder i deres Stilling overfor Præsterne og de Baand³, som paalægges dem af Hensyn til disse. Vi skulle jo søge at holde Fred med alle Mennesker, ogsaa med Præsterne, om det er muligt. Det maa du da vel betænke, om dette er dig muligt, at bære alle disse Baand, at tage en bestemt Ordre fra Bestyrelsen og rette dig efter den, uden at Kjærligheden gaar itu.

¹) Se nr. 17, note 1.

²) Det er svært at afgøre om der tænkes på noget konkret, men efter det 3. bethesdamøde i Aarhus 1889 og IM.s samtidige erobring af Det danske Missionselskab voxede kritikken af IM stærkt i alle kirkelige lejre, jfr. Den danske Kirkes Historie VII, 326 ff. og To Højkirke mænd. Brevvexling mellem bisperne H. Stein og J. Swane, udg. af P. G. Lindhardt og J. Swane.

³) Jfr. bestemmelsen i IM.s love af 1885 (Blauenfeldt, 229) at indremissionærer så vidt muligt skal søge samarbejde med sognepræsterne og ikke uden efter aftale med dem holde offentligt bekendtgjorte møder; 1886 forpligtede IM sig overfor Kirkerådet til at forbyde missionærerne at ytre sig polemisk eller nedsættende om folkekirkens præster, sst. 233, jfr. Kirkehist.Saml. 7, II, 475 ff.

Det er ikke for at skræmme dig, jeg skriver dette, men for din egen Skyld, at du ikke skal gjøre et Skridt, som du siden kom til at fortryde.

Altsaa dette foreløbigt. Jeg lægger nu Sagen for Bestyrelsen. Naar du saa har faaet vort Brev, kan du endnu betænke dig og tage din Beslutning.

En kjærlig Hilsen fra os til dig og dit Hus og dine Medarbejdere.

Din gamle Ven
Vilh. Beck.

Nr. 17.

Ørslev, 2. Novbr. 1891.

Min kjære Broder!

Det er med stor Ulyst, jeg skriver til dog idag. Og min Lyst var at have dig herhjemme, saa kjær du er mig, og saa god som jeg er vis paa du vilde være til Arbejdet for Guds Rige herhjemme. Og saa er det en saare ubehagelig Fornemelse at skulle vise en kjær Broders Haand tilbage, tilmed en Haand, som jeg saa gjerne greb. Men Bestyrelsen tør ikke tage imod dit Tilbud af Frygt for, at du ikke vilde passe ind i Missionens Ordning¹. Den mener, at du med din hele fuldstændige frie Fortid, ja tilmed en Fortid, hvor du for en Tid har været den styrende, vanskeligt vilde kunne finde dig i at staa under en Bestyrelse og endnu mindre i at indordne dig under de mange for Missionairerne ofte tunge

¹) 1893 blev Sass — der nu boede i Skanderborg — alligevel ansat som IM.s rejsepræst; samtidig skulde han arbejde for New Zealands-missionen (IMT. 16/7—93, 451, jfr. Blauenfeldt, 297 f.). Samarbejdet ophørte dog snart, og 1/12—94 til 1/10—96 var Sass i Kbhvns IM.s tjeneste som bymissionær og gjorde her et meget påskønnet arbejde, Fra Bethesda 24/3—95, 186 ff., 21/3—97, 200 ff. Ved sprængningen af N. P. Grunnets »evangelisk-lutherske Frikirke« valgtes Sass 1896 til forstander de bortsprængte grupper, kaldet »De forenede evangelisk-lutherske Frimenigheder i Danmark«; denne stilling bevarede han til 1927.

og trykkende Baand, som Autoriteterne har paatvunget os, f. Ex. at møde hos Præsten i hvert Sogn og spørge om Forlov; siger han nej, saa maa der ingen offentligt bekjendtgjorte Møder holdes — tage imod de velærværdige Herrers Grovheder og Uforskammetheder. Dernæst frygter Bestyrelsen for, at det, at du er Præst, kunde berede Missionen Vanskeligheder overfor Autoriteterne. Missionens Stilling er nemlig, siden den er bleven den største aandelige Magt i vor Kirke, bleven umaadelig vanskelig. Bisperne pønser stadig paa Ondt imod den. En stor Del af Præsterne er rasende paa den. Og Bladene baade fra Højre og Venstre kjøre stadigt løs paa den². Ogsaa her gjælder det at »vandre varlig«, at ikke dette gode Værk skal blive lagt øde.

Nu har jeg det store Ønske, at du ikke maatte læse dette som en Bortstøden af en kold Haand; thi det er det ikke. Vi toge med Kyshaand imod dig, dersom vi turde. Og jeg haaber, at jeg maa være dig tilstrækkelig Borgen derfor.

Jeg har set, at din Hu staar igjen til Utah. Jeg antager, at der er en ligesaa stor som vanskelig Gjerning. Og gid du maatte finde et Hjem for dig og dit Arbejde, hvor du kunde blive helt og bestandig hjemme, enten der eller andetsteds.

Mange kjærlige Hilsener sendes dig fra os her i Ørsløv.

Din gamle Ven
Vilh. Beck.

Nr. 18.

Kjøbenhavn, d. 13. Marts 1897.

Kjære Hr. Pastor Beck.

Jeg ser at Du i det sidste udkomne Nummer af »Den indre Missions Tidende« har bæret mig en Notits for at kaste tilbørligt Lys over min nærværende Stilling¹.

²) Jfr. nr. 16, note 1—2.

¹) I IMT. (14/3—97, 176) meddelte Beck på given foranledning at Sass — som havde arbejdet på New Zealand, i IM og i Kbhvns IM — »nu er Præst for en Frimenighed, altsaa staar udenfor Folkekirken«.

Bekjendtgjørelsen er naturligvis korrekt og jeg har ikke det mindste at indvende mod Linierne men vel mod hvad der kunde læses imellem dem.

Bekjendtgjørelser af den Art i Den indre Missions Tidende have jo almindeligvis været rettet mod Bedragere der benytte Missionens Navn til at gjøre sig Fordele under falsk Flag.

Du er dog vel vidende om at jeg aldrig har forsøgt noget saadant. Jeg stikker virkelig ikke den Sag jeg arbejder for eller det Navn jeg fører under Stolen men taler lydelig nok med Mund og Pen. Ikke en eneste Øre har jeg indsamlet ved noget Møde. Det er vort Samfunds² Stolthed at byde et frit Evangelium.

Da det nu ikke kan antages at Du har villet mærke mig som en Bedrager men Bekjendtgjørelsen dog kunde forstaas og vitterlig af nogle har været forstaaet saaledes turde jeg maaske bede dig om i et følgende Nummer at tage Afstand fra denne falske Udlæggelse³.

Dernæst et Par Ord med Hensyn til dit sidste Brev⁴.

Naar du siger at det vilde gjøre dig inderlig ondt om jeg vilde vende mine Vaaben i mod Din gamle Ven da duggedes mit Øje og jeg sagde til mig selv: Aldrig, hvis han da ikke tvinger mig frem paa Kampladsen og maaske neppe nok endda.

Kan du huske hvad jeg for mange Aar siden skrev til dig: »Jeg har ikke megen Tillid til Præster men jeg har Tillid til Dig!« Jeg staar væsentlig endnu paa det samme Standpunkt idetmindste hvad den første Del af Udtalelsen angaar. Med Hensyn til den sidste Del kan jeg kun sige: Du er gammel nu kjære Pastor Beck og gruer ved at tage den logiske Konsekvens af det eget Arbejde⁵.

Jeg skrev i Aaret 1880 i »Evangelisk Luthersk Maanedss-

²) De forenede evangelisk-lutherske Frimenigheder i Danmark.

³) Det skete dog ikke.

⁴) Ikke bevaret.

⁵) Nemlig: at træde ud af folkekirken.

skrift⁶: Statskirken er vejjet og fundet for let! Sytten Aar efter har jeg ikke forandret min Mening om den Sag.

Du finder det ganske rimeligt at jeg tog imod det mig tilbudte Kald som Præst for en alt eksisterende Frimenighed men synes at det er selvmodsigende at jeg stræber at fremme den Sag som jeg viede mine Kræfter ved at arbejde for den udadtil eftersom jeg dog udtaler at jeg gerne vilde leve i Fred med Folkekirken. — Kjære gamle Ven! hvor kan du dog tale saaledes? — Er dit Liv et Exempel paa at du har levet i Fred skjøndt du gjerne vilde det? —

Du siger at jeg faar dig ikke til at give Signalet til en Sprængning af Folkekirken. Jeg ventede det ejheller kjære Pastor Beck men Hundrede Aar efter at du er død og jeg med da vil man rode i vore Papirer for Historiens Skyld og da skal det huskes at vi vare Venner og hvad jeg skrev til dig. Fremtidens Slægt vil da dømme om hvem der saa længst.

Men du faar visselig ejheller mig til at lade være at arbejde for Guds Menigheds Frigjørelse. Det *vil* jeg gjøre selv om jeg skulde blive tvungen til at krydse Sværd med Venner, Venner som jeg ganske vist ikke har saa let ved at tage Afstand fra som de synes at have ved at tage Afstand fra mig.

Naar du siger at du aldrig har drevet med Strømmen da synes det selvindlysende men er dog kun halv saaledes. Det Skjel du prædiker blev ikke til en virkelig Adskillelse og derfor vil det jævnes igjen som ogsaa mange kloge Statspræster har sagt til mig, og dermed trøste de sig.

Din Formaning om ikke at arbejde imod Livet selv om det findes udenfor min Frimenighed giver jeg dig et ærligt Haandslag paa at holde. — Men saa maa jeg ogsaa have Lov til at bede dig og den indre Missions Venner i Almindelighed ikke at arbejde imod Livet selv om det findes indenfor Frikirken.

Med de hjerteligste Hilsener forbliver jeg din Ven
J. Sass

⁶) Jfr. nr. 3, note 2.